

Het veranderende ondernemingslandschap: feiten en een kader voor industriële beleid

Gert Bijmens & Joep Konings

KU Leuven, Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, VIVES

Dit onderzoek kadert in de [Econopolis Leerstoel](#) over
Ondernemingsdynamiek.

SAMENVATTING

De tewerkstelling in industriële sectoren gaat achteruit. We horen vaak dat dit niet noodzakelijkerwijs een probleem hoeft te zijn. Onze economie creëert immers veel nieuwe tewerkstelling in de dienstensector. Deze VIVES-studie toont echter aan dat die nieuwe jobs in de dienstensector grotendeels een lage kennisintensiteit hebben. Bovendien ligt de verloning voor deze jobs ook lager dan voor de jobs die in de industrie verloren zijn gegaan. Met andere woorden, we verschuiven tewerkstelling van de goed betaalde industrie naar minder goed betaalde diensten. Industrie blijft dus belangrijk voor de welvaart van de Belgen en voor het genereren van bijhorende dienstenjobs zowel met een hogere als een lagere kennisintensiteit. In de huidige globale context is wel een actiever industrieel beleid nodig om onze industrie te verankeren. Ons onderzoek geeft hiervoor een kader, gebaseerd op innovatie en comparatief voordeel. We ontdekken dat enkele traditionele en soms voor verloren verklaarde Belgische sectoren zeker nog potentieel hebben, maar ze moeten dan wel inzetten op innovatie en specialisatie.

Van Renault Vilvoorde tot Caterpillar Gosselies, sluitingen en reorganisaties van industriële bedrijven zijn de laatste decennia vaste prik in het nieuws. Het verdwijnen van de “oude economie” wordt vaak als een gegeven beschouwd. We aanzien het als een gevolg van internationale ontwikkelingen zoals de opkomst van China of van onze hoge loonkosten, die nu eenmaal deel uitmaken van een ontwikkelde verzorgingsstaat. Een kleine, open economie als België lijkt deze trends alleen maar te kunnen ondergaan.

Ondertussen is de “nieuwe economie” volop in de weer om de plaats van de “oude” in te nemen. De tewerkstelling in de private sectoren gaat immers omhoog. Laaggeschoolde arbeiders worden gaandeweg operatoren van complexe machines, voormalige fabrieksbedienden zijn nu tax consultants of informatici. High-tech startups nemen wat graag de plaats in van de oude industriële bedrijven. Kortom, de teloorgang van de industrie en de bijhorende overschakeling naar een diensteneconomie (*verdiensting*) lijken eigenlijk voor een verhoging van het algemene kennisniveau van onze economie te zorgen en vormen dus niets om ons zorgen over te maken.

Maar in hoeverre klopt het bovenstaande beeld van onze economie? Klopt het wel dat we geen traan moeten laten voor de teloorgang van de industrie? In deze studie gaan we na hoe het ondernemingslandschap in België veranderde tussen 1997 en 2013.

We zien dat de verdiensting niet uitsluitend goed nieuws bracht.

We werken op basis van data van de Nationale Bank van België. Die bevat de gegevens van de jaarrekening van +/- 305.000 Belgische private ondernemingen tussen 1997 en 2013.

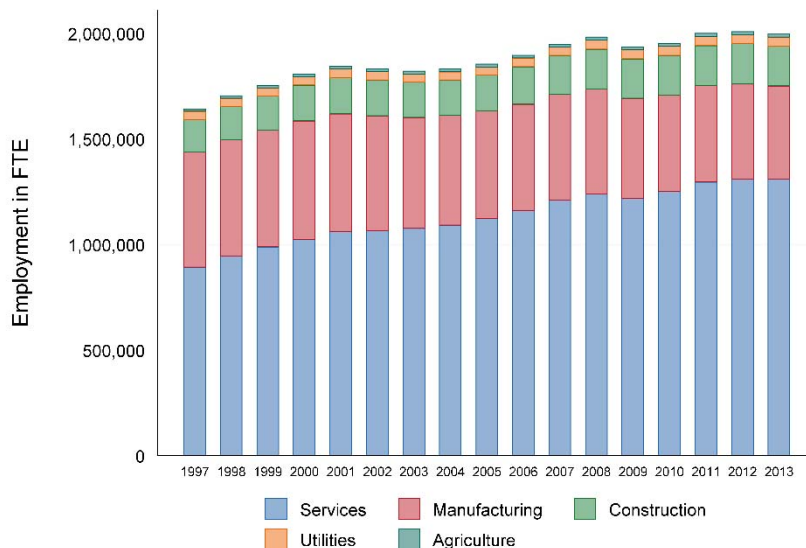
VERDIENSTING JA, MAAR NIET NOODZAKELIJK NAAR KENNISJOBS

Tussen 1997 en 2013 zien we duidelijk een groei van de private tewerkstelling (Figuur 1). De groei wordt enkel onderbroken door de technologiecrisis van 2000-2002 en de financiële crisis van 2008-2010.

De tewerkstelling in de industrie gaat dus inderdaad achteruit ten voordele van de dienstensector. Figuur 2 geeft de onderliggende dynamiek van deze verschuiving weer, en toont welke sectoren¹ de meeste jobs hebben gecreëerd of vernietigd. Dienstensectoren staan bovenaan en industriële sectoren staan onderaan.

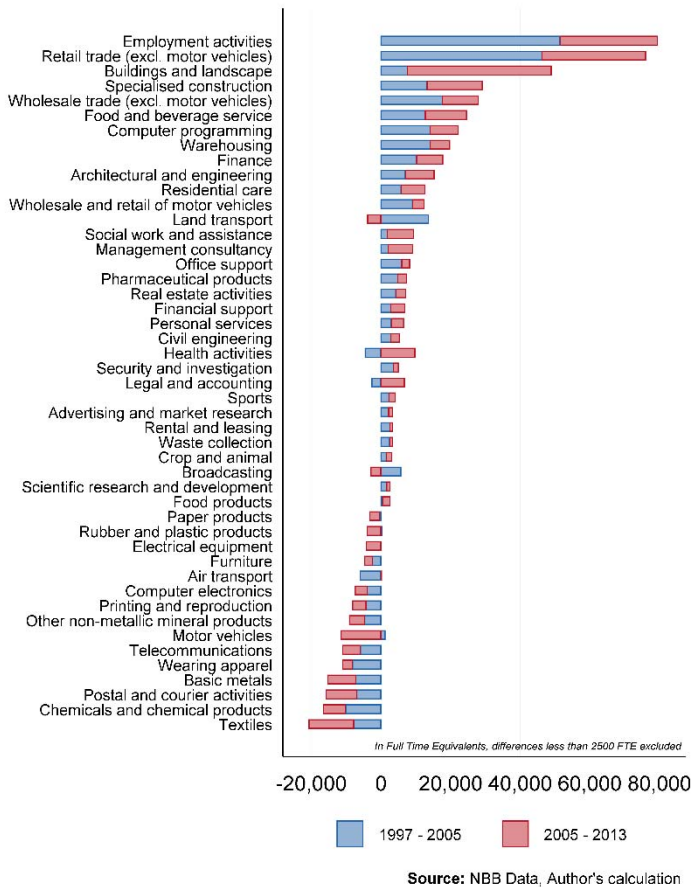
De topdienstensjobcreators zijn echter allesbehalve “nieuwe economie”. Het gaat hier voornamelijk over de distributiesector (*retail*

Figuur 1: Evolutie van het aantal Voltijdse Equivalenten in private tewerkstelling

¹ Gebaseerd op 88 NACE 2-digit sectoren

Figuur 2: Jobcreatie en -destructie binnen NACE 2-digit sectoren

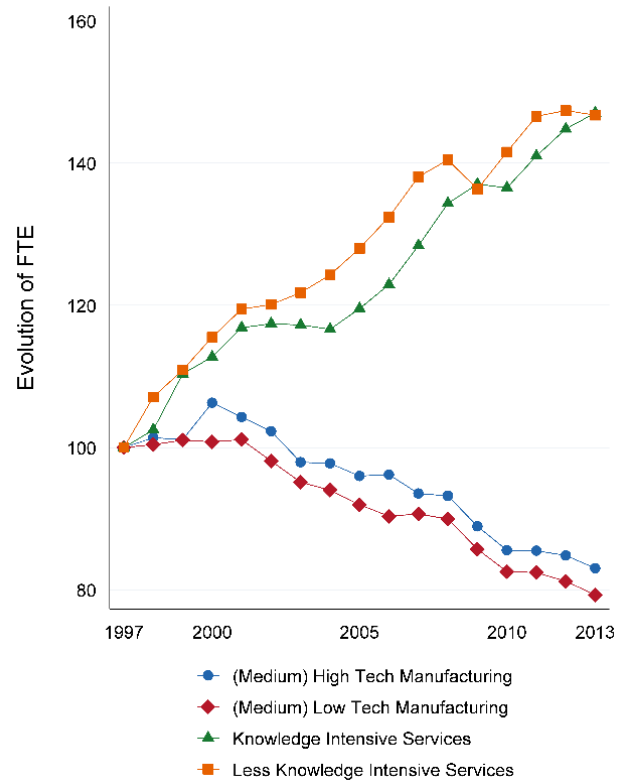

trade & wholesale trade), en administratieve en ondersteunende diensten (*employment activities & buildings and landscape*). Binnen deze administratieve en ondersteunende diensten is een groot deel van de jobgroei sinds 2005 gelinkt aan de introductie van de dienstencheques.

Sectoren met een hoog kennisniveau groeien niet sneller (of gaan niet trager achteruit) dan sectoren met een lager kennisniveau (Figuur 3). Bovendien is de totale tewerkstelling in sectoren met een hoog kennisniveau lager dan in die met een lager kennisniveau. Hierdoor komt de gelijkaardige groeivoet van kennis- en minder kennisintensieve diensten (~47% tussen '97 en '13) overeen met een sterk afwijkende stijging van het aantal jobs (zie Tabel 1). Onze economie creëert dus zeker niet

voornamelijk jobs in diensten waar een hoog kennisniveau vereist is.

Figuur 3: Relatieve evolutie van de tewerkstelling in high-tech en kennisintensieve t.o.v. low-tech en minder kennisintensieve sectoren (1997 = 100)

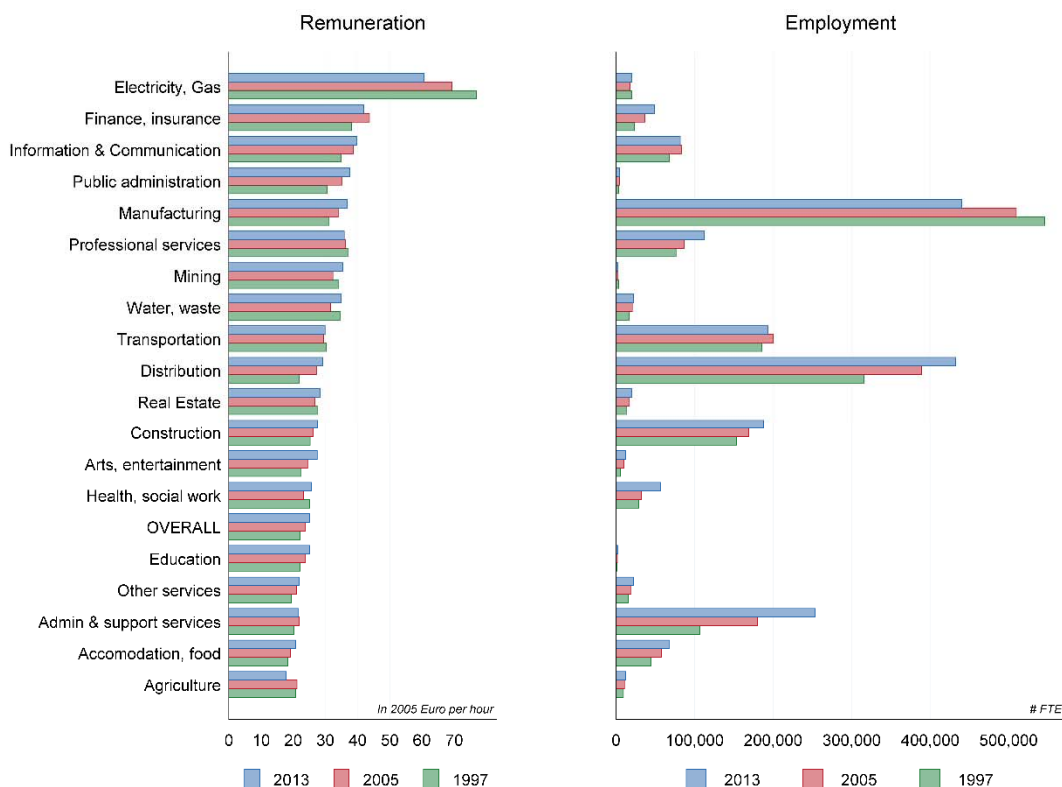

Tabel 1: Verschil in tewerkstelling (in FTE) tussen 1997 en 2013

	1997-2013
(Medium) High-Tech Industrie	-31,324
(Medium) Low-Tech Industrie	-74,933
Kennisintensieve Diensten	+108,275
Minder Kennisintensieve Diensten	+309,641

Uiteraard zegt een theoretische indeling tussen het al dan niet kennisintensief zijn van een sector niet alles. Daarom geeft Figuur 4 de evolutie van de reële verloning en tewerkstelling weer. Hoewel de reële verloning gemiddeld gezien stijgt, gaan jobs hoofdzakelijk verloren in de beter betalende sectoren en worden de nieuwe jobs gecreëerd in lager betalende sectoren.

Figuur 4: Evolutie van reële verloning t.o.v. tewerkstelling per NACE 1-digit sector

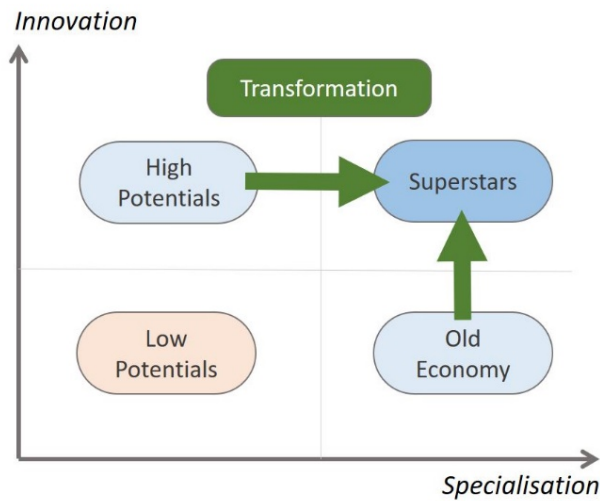
Source: NBB Data, Author's calculations

EEN KADER VOOR HET BEHOUD VAN INDUSTRIELE TEWERKSTELLING

De verdiensting weg van industriële jobs is dus geen louter positief verhaal. Bovendien is er meer en meer wetenschappelijk bewijs voor de nood aan colocatie van industrie en diensten in krachtige agglomeraties. Dit samen met andere factoren zoals de impact van de financiële crisis, klimaatverandering en de competitie met Aziatische (overheids)bedrijven leidt tot een vernieuwde interesse in een actief industrieel beleid bij beleidsmakers en wetenschappers. Belangrijk hier blijft natuurlijk dat het gekozen beleid de gehele maatschappij ten goede komt en niet enkel de invloedrijke sectoren en/of bedrijven.

In deze context introduceren we in Figuur 5 een initieel kader voor een Belgisch industrieel beleid, gebaseerd op innovatie en comparatief voordeel. Deze combinatie verzekert dat we enkel investeren in sectoren waar kennis belangrijk is en waar we onze lokale troeven volop kunnen uitspelen. Innovatie meten we op basis van de groei in productiviteit. Een comparatief voordeel kan men pas ten volle benutten door vervolgens ook te specialiseren in die industrieën waar men het verschil kan maken. We meten in welke industrieën we gespecialiseerd zijn en waar er ook potentieel voor specialisatie is.

Figuur 5: Kader voor industrieel beleid

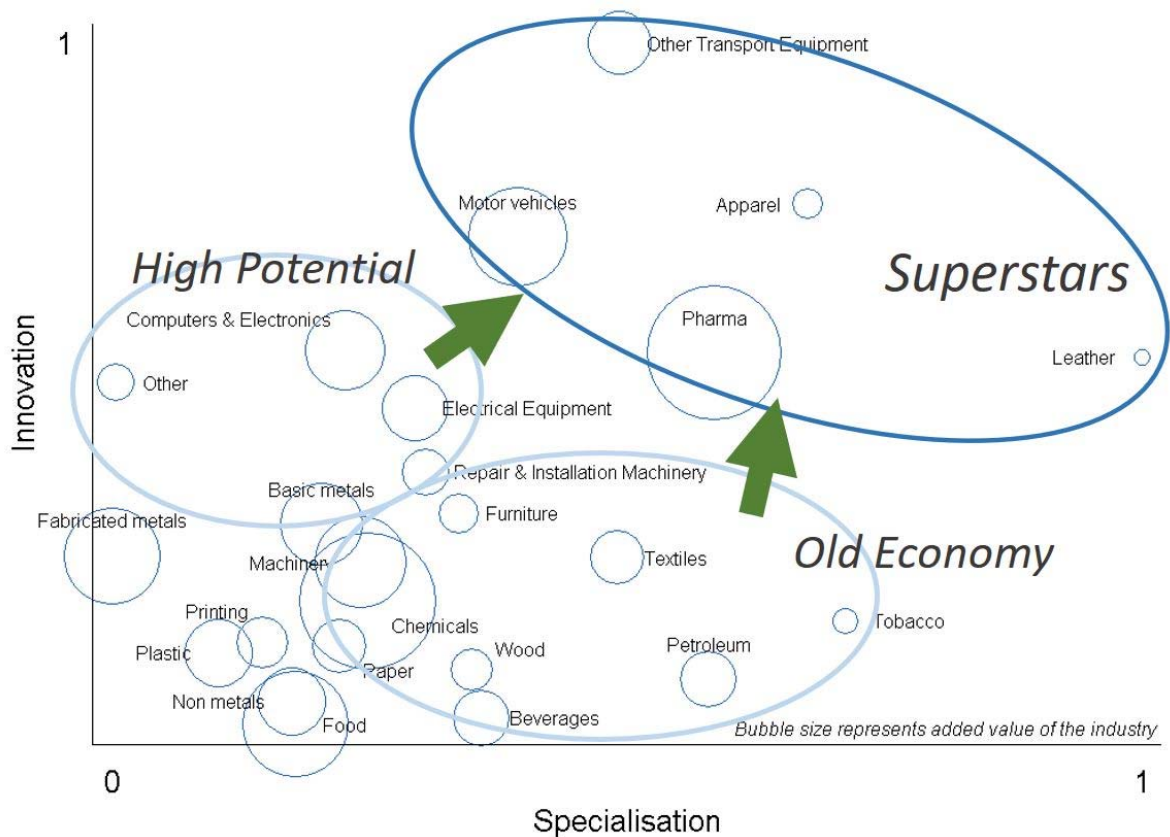

Het kwadrant linksonder in Figuur 5 staat voor die sectoren met weinig innovatie en weinig specifieke expertise in België. Economisch succes zal hier veel tijd en grote investeringen vergen. Linksboven zitten de sectoren en

bedrijven waar veel innovatie is, maar waarvan België nog relatief weinig expertise heeft. Deze bedrijven zullen zeker hun voordeel halen uit het verlagen van groeibarrières of uit gerichte steun zodat ze in schaal kunnen groeien. Rechtsboven komen we vervolgens bij de 'supersterren'. Ze zijn innovatief en actief in die sectoren waar onze grote expertise er toe doet. Deze bedrijven doen het goed en hebben geen steun nodig. De uitdaging is uiteraard hoe we andere bedrijven tot supersterren kunnen laten uitgroeien.

Rechtsonder eindigen we met de sectoren waar België traditioneel sterk in is, maar waar er de laatste jaren nog maar weinig innovatie te vinden is. Zij zullen hun voordeel halen uit gerichte innovatiesteun die voorkomt dat de bedrijven op termijn verdwijnen.

Figuur 6: Kader voor industrieel beleid toegepast op België

Figuur 6 past het beschreven kader toe op België. Het resultaat komt op het eerst gezicht niet overeen met wat men zou verwachten. Wat traditioneel aanschouwd wordt als high-tech sectoren, zijn immers niet de supersterren. Wel vinden we tussen de supersterren sectoren terug die geteisterd worden door grote (mogelijke) sluitingen (Ford, Bombardier). Nochtans kondigde Agoria recent aan dat de automobielsector een groot aantal openstaande vacatures heeft, maar ook dat kennis omtrent

elektrische wagens vereist is. Dat laatste voorbeeld vat ons kader dan ook krachtig samen: er is toekomst voor jobs in de Belgische industrie, zolang ze innovatief en gespecialiseerd zijn. Bovendien zullen deze jobs nodig zijn om ook de kennisintensieve dienstensector verder en sneller te doen groeien. Sectoren waar het voornaamste uit te spelen voordeel t.o.v. andere landen berust op lagere loonkosten, hebben weinig toekomst.

VLAAMS INSTITUUT VOOR ECONOMIE EN SAMENLEVING
WAAISTRAAT 6 - BUS 3550
3000 LEUVEN, BELGIË

Gert Bijmens
University of Leuven
gert.bijmens@kuleuven.be
016 37 33 00
0474 48 39 09

Jozef Konings
University of Leuven
jozef.konings@kuleuven.be
016 32 68 20

De VIVES Briefings stellen zich tot doel het debat over de economische en maatschappelijke ontwikkeling van regio's te stofferen. Dit doen ze door middel van korte bijdragen van de hand van eigen en geaffilieerde onderzoekers. De briefings zijn veelal gebaseerd op lopend fundamenteel onderzoek.

Een elektronische versie van de briefings is beschikbaar op de VIVES-website:

<https://feb.kuleuven.be/VIVES>